

ПАВЕЛ ВИЛИКОВСКИ

ВЕЛИКО МОРЕ, ОКЕАН

Стари, море је велико. Почећемо са оградом; тамо је ограда, сећам се. Наслањаш се на њу? Сигурно, а апарат ти је окачен око врата. Субота је, у пола пет је у пећину ушла последња група, још тренутак па ће изаћи и можда ће хтети да се фотографишу испред велике табле Деменовске пећине у позадини. Види, сећање: у средини је цвет, ваљда рунолист, иза њега сталактити, а натпис се виноу изнад тога као ореол. Одмах поред је ресторан, и испред њега се пружа ограда, она иста. Није да је то битно, само проверам шта сам све заборавио. Испред ресторана су, лети, суботом у пет, столице и столови; на неким има столњака, на другима не. Добро, престаћу већ. Наслањаш се на ограду, а кад се окренеш, доле испред тебе је дрвеће. Силази низ падину као излетници, и мада је оштрицом према горе, не делује претеће. То је већ укроћена територија. Од доле се чује аутобус, али ти га не слушаш. Тај мушкарац кога посматраш, посматра, да не остане дужан, тебе. Не наслања се на ограду већ о сто, црвену даску, и гледа бестидно. Има сиво одело, кравату и косу очешљану мокрим чешљем. Гурате се погледима, али кад би у том двобоју пао, мирне савести можеш рећи: он је почео.

Пиле... у томе те такође препознајем: Пиле! Па да, одрасле су увек теби биле кокошке, она је дакле пиле. Изашла је, тог суботњег поподнева, из брвнаре иза улаза у пећину. У рукама носи кошуљу, твоју и опрану. То је то – пилеће? пилећевско? – доба кад знамо волети и кошуљу, мада само због тога што је опрана и твоја. Па добро, изашла је и види те, наслоњеног на ограду, загледаног, из њеног угла, у празно. Било јој је жао? Себе или тебе? Рашири кошуљу на конопац, пружи ти још прилику, али не: кад се окрене, још увек гледаш тамо. Стане тихо поред тебе и одмах схвати.

„Ко је то?“ пита те.

Слегнеш раменима? Одмахнеш главом? Сигурно је да не скренеш поглед са мушкараца, јер – како је то детињасто! – мислиш да би он тиме стекао предност. А најгоре је што си у праву. „Иди!“ кажеш Пилету, а идеш и ти.

„Хоћете да се фотографишете?“ обратиш му се. „Ако ми оставите адресу, за три дана имаћете фотографију код куће. Желите са натписом или...“

Најзад свеједно је шта му говориш. Ионако ће само одмахнути главом. „Не. Не желим да се фотографишем.“ Још увек те пробада погледом, јер је такође пристао на игру: у томе сте исти. А ти, као да ти је победа већ напола у шаци, кажеш професионално и цинично: „Успомена на најлепше тренутке лета...“

„Не.“ Одмахивањем руком отераће нешто за обојицу безначајно. „Али желим да причам с вама. Имате мало времена?“

Погледаш на сат, као да играш на позорници, а природно мислиш на друго. „Чекам још једну групу“, кажеш, иако ти се срдечно суре на групу и на сво фотографисање, „десет минута, рецимо, четврт сата... О чему се ради?“

„Нећемо сести?“ рече тај мушкарац мило, и како извлачи столицу (то су оне тешке столице са металном конструкцијом и са седиштима од дрвених летви, ноге гласно зашкрипућу по бетонском поду), истовремено другом руком извуче плаву књижицу, палцем је отвори и стварно тамо је нека фотографија; одмах је другим палцем затвори и стави у џеп, а кад то све срећно савлада, пригушеним гласом дода: „Безбедност.“

Аха, помислиш и погледаш га поново, избуљених очију, јер и то је саставни део игре. Покушавам да га сада видим твојим очима: оно младо, лепо, безобразно лице, поглед који је чак ни изнад тебе, већ директно кроз тебе упрт ка удаљеном циљу (али да си се окренуо, тај циљ не би угледао), озбиљне, безосећајне усне, доста дуга, али глатко зачешљана коса: то је лице покварено раним успехом. „Овде нас неће услужити, за овим столом“, кажеш му полако и равнодушно, „овде нема столњака.“

Збунило га је то мало? Да неко боље зна од њега, да га учи? „Па“, рече, али већ се диже са столице, „свеједно, ја ни не морам... Хоћете да попијете нешто?“

Већ си код другог стола, нећеш се ни окренути, тако си сигуран. „Вотку“, кажеш преко рамена и већ седаш, промишљено, да би ти сунце сијало у леђа, њему дакле у очи. „А ви?“

„Кафу“, рече без двоумљења, али и то ћеш још искористити. „Биће то дакле озбиљни разговор“, и као у инат се насмејеш. По-

ново само одмахне руком, немарно: таквих разговора... Заклони очи и седне на другу столицу: „Сунце!”

Волимо дакле ти и ја овај тренутак, ово дељење карата, слатко ишчекивање док их не окренеш. Од доле са паркинга чује се лупа вратима аутомобила, летимице као из облака се промоле најстримији врхови дијалога, ојачани одјеком. Долина је узана. Субота, пет поподне, тераса (назовимо је тако) је скоро празна, мада по серпентини се већ пење група људи, изнад свих оштар женски глас... Добро, добро, вероватно је то било друкчије, али ја сам већ такав: ако нешто има да ми се деси, стварно, морам то да замислим. Најзад писао си ми писмо, а тиме си ми догађај препустио на милост и немилост. Имам жељу да причам, а овде немам коме, нити о чему. О себи? Море је велико, Сиднеј такође. А онај суботњи тренутак код стола са испуцалим лаком... не, већ сте се преместили, а твој сусед рије ноктом у столњак. Био би то знак слабости, можда, кад се при томе у исто време не би смешио.

„Добро сте путовали?” питаш га као узгред. На платоу испред ресторана већ се појавила група туриста, пет или шест мушкараца и четири жене, већина у кратким панталонама, један чак има, приметиш, кожне; одмах нестану у вратима. Ко зна зашто Немци толико личе на нашу представу о Немцима. Да ли су толико обзирни и не желе да нас лажу?

„Не”, каже твој сусед. Не гледа у врата, него тебе. „Најпре ћу ја да питам. Можда ћемо бити брзо готови, то пре свега зависи од вас, а онда ће остати време и за причу о времену. Дакле: познајете Карола Хрушковича?”

Изненади те? Наравно, и због тога пазиш да се то не види. „Познајем”, кажеш, „према томе”, а мислиш: Дакле Карчи! „Како се узме. Знам ко је то, ако вам је до тога стало. Познајем.”

Клима главом, не на то што говориш, већ себи, као да је управо потврдио тајну претпоставку; као да му је свеједно шта се овде догађа наизглед, за тебе, а онда оно друго, стварно. „Видите”, рече, „може се то урадити и друкчије. Мислили смо само да вам нећемо кварити...” и треба признати, прави лепе паузе, „распуст. Хм? Можемо вас, наравно, и позвати, направити записник...”

„О чему?” питаш са невиним интересовањем. „Чини ми се да овде не послужују! Устајеш и споља покуцаш на прозор. Покуцаш још једном, онда ће те приметити. „Да”, кажеш већ поново код стола. „Познајем га.”

„Пријатељи сте?”

„То да”, узвратиш спремно предусретљиво само да га збуниш. „Пријатељи? Па јасно.”

„Добри пријатељи.” Више ни не пита.

„Одлични”, исправиш га. „Шта је извео?”

Сада мушкарац подигне главу, али можда само зато што је дошао келнер; то је младић, такође сезонац, и обично се последњим аутобусом враћа у град Микулаш. И шта онда? Још на то не мислиш.

„Кафу”, рече твој сусед брзо, као да се плаши да ћеш му поручити нешто друго. Или само хоће да се што пре отараси келнера? Гледа за њим, гура га у леђа оним погледом. „Он вам то није рекао?” прозбори најзад кад се затворе врата на ресторану. „Кад сте тако одлични пријатељи?”

„Шта?” поново питаш тако невино, чак глупо. „Ми није рекао?”

„Шта хоће да изведе.”

„Не знам.” А сигурности ради, да то не би изгледало тако осорно, још објасниш: „Кад не знам шта је извео, не могу знати да ли ми је рекао.”

Таква логика га на тренутак збунује. Ужурбано почне да отвара шећер, папирић згужва и спусти га на земљу. Ти... а овоме одајем признање, овом тренутку: немо, немо...! се сагнеш (а мораш мало да пипаш руком, јер не гледаш на земљу, већ суседу у очи), подигнеш смотуљак и ставиш га у пепељару. Сусед се накашље и бесно заврти кашичицом у шољици.

„Када”, каже и поново се накашље, „када сте га видели последњи пут?”

Аха, помислиш и стално му гледаш у очи, аха! Грешка је што не знаш шта треба да кријеш: о Карчију! Нека се нико не љути, али то премашује твоје снаге! „Пре годину дана?” кажеш му. „Пре годину дана смо овде преко лета заједно радили као сезонци. Spreмао се да дође и ове године, али морао је на праксу са школом или тако нешто. Ја сам овде већ од половине маја, тако да последњи пут... Морам да размислим.”

„Само размислите”, пријатељски те подстиче. „Да није то случајно било јуче? Или прекјуче: Сетите се.”

Насмешиш се, али овога пута не само зато да би га збунио. Јуче? То значи да га још нису ухватили; не знају ни где је. Ти сам још ништа ниси рекао, а он већ да, оно најбитније. „Па да”, кажеш најзад, „последњи пут негде у априлу. Из трамваја, ишао је улицом, другом страном... Али то вас не занима.” Подигнеш чашицу. Дакле питају о њему, јер не знају. „Живели.”

Одгурне здравицу као грану која му смета на путу. „Не бисте ни поверовали шта нас све занима.” Да, он тако говори: *ми*; тиме *ми* је снажан, самоуверен, може да суботом поподне седне за сто у Деменовској долини са непознатим човеком, да му гледа упрто у очи (тај само усиљено „продорни” поглед сада помало смешан)

и да каже: „То оставите нама.” Узалуд ћеш се окретати, друге две столице су празне, а ни за осталим столовима на тераси не седи нико с ким би могао наћи заједничког именитеља (седе тамо, сасвим на крају, две старије даме у блузама на цветиће и пишу разгледнице); то је само начин говора: ми. Оставите то нама. А теби то са твојим вечним ја, ја, ја, теби то, разумљиво, иде на курац. Њему би то мирно препустио, ако има храбрости, али њима?

„Добро”, кажеш са безобразном предусретљивошћу, „било је то у Братислави на улици Чехословачке армије, ја сам се возио у тројци, стајао сам сасвим позади... већином у трамвају стојим. Стајао сам код задњих врата, али гледао сам на супротну страну, више ни не знам зашто, управо смо скренули са трга, и тамо одмах иза цвећаре, где је она црква, Свети Ладислав? Тамо сам га опазио. Ишао је у правцу трга. И онда шта? Занима вас то?”

„Даље, даље”, рече нестрпљиво, као да те грди за глупо питање.

„Даље”, и овај гутљај из чашице спада у јачање напетости, „трамвај је на равнини убрзао, и отад га нисам видео.”

„Кажете да сте добри пријатељи, а онда желите да вам поверујем да...”

„Одлични.”

„Шта?”

„Рекао сам да смо одлични пријатељи. Управо томе служе одлични пријатељи да не морају стално да се виђају, да то у ствари није ни битно: годину? Две године?” А онда још великодушно додаш наравоученије: „Управо то је за одличне пријатеље типично.”

„Па”, одговори ти стрпљиво, без раздражености, јер само он зна камо овај разговор креће, јер он познаје (имају такву реч) маршруту, „пријатељство сада, пријатељство уопште, оставимо то по страни. Нас”, (нас!) „занима само један конкретни пријатељ, Хрушкович.”

Усредсређено климаш, руком зовеш конобара и онда само у пола гласа, као да никог нећеш да узнемираваш, кажеш му: „Две вотке.” Од улаза у пећину већ хрли група, на сунцу одједном свима се вратио глас и таквим од наглог олакшања огрубелим, сада се надвикују: врапци. Јавила се, као што и бива после душевног напора, уобичајени ужитак, морају да се омаме, стишају барем на политанком, барем разређеним (други данас немају) соком од малина; или у напад масовног подетињења сладоледом? Они најмушкији мушкарци већ уз гласно кукурикање заузимају столове на тераси, природно, оне најбоље, на сунцу (а да ли је то битно што сада у пола шест сунце већ само лаје, али не уједа) или, шта ја знам, на пример у заветрини – наћи ће већ чиме ће тај свој сто похвалити, широке руке поручују вотку или клековачу (ала ће то да буде успомена! како смо наздравили овде само да омиришемо и напили се

ко ђускије тамо), а старији брачни парови, који су већ са животом склопили крхко примирје, улазе равно у ресторан. На крају терасом ће проћи крупни ћелавко, затапше и покаже на сат: „Поштовани, за двадесет минута одлазимо!”

„То је она ваша група”, рече ти младић. „Ако желите да скокнете...”

„Не треба.” Још и одмахнеш руком, као, то је ситница, као, због њега предусретљиво... „Не изгледа баш да им се јако фотографише.”

Климне, ко зна чему; можда би то требало да буде захвалност. „Колико група имате овде дневно отприлике?” пита учтиво.

„Није увек исто”, кажеш, „петнаест? двадесет?” и тог трена приметиш да на терасу последњи и у пратњи прождрљиве туристкиње (лепе, наравно, оне ружне ће узалуд бити прождрљиве) долази Феро. Феро је, тога се сећам, водич, али да је брат Пилета, то је за мене новост – о Пилету прошле године још није било ни гласа. Откриће овогодишње сезоне. Па добро, приметиш га и одмах позовеш: „Феро!” Дође полако, невољно, још се окрене за туристкињом која му одговори већ леђима у вратима.

„Овај пријатељ”, кажеш му, „хтео би да зна колико група долази овамо.” А пријатељу опет, уместо представљања: „Ово је наш водич, ради овде сваке сезоне, колико већ, Феро?”

Феро је сироче. И то је за мене новост и не знам зашто то уопште помињати, какву то има улогу, али написао си то, нешто је дакле теби значило. Сироче, каква старинска реч! Мислио сам да смо са искоришћавањем искоренили и сирочад. Али теби је то, ако добро погађам, псовка. Али ништа, Феро и Пиле су дакле сирочићи, а Феро сада изненађен посматра твог суседа, јер о њему према мери фантазије може да се помисли свашта, само не то да га занима колико група посети Деменовске пећине. Посматра, а пошто си ти поставио питање, још дуже се двоуми са одговором, да се не би учинило да ти је потчињен.

„Четврта година”, рече најзад и више њега но тебе пита: „Новинар?”

„Рецимо”, одговориш неодређено, и то је поново широкогруд гест, или ти се игра свиђа и нећеш никога да укључујеш у њу? Али Феро је то довољно.

„Годишње овде имамо”, и већ извлачи столицу (уздахне чак од напора, сироче, а ноге затандрчу као пнеуматска бушилица, „имамо овде двестапедесетхиљада посетилаца.” Опет дакле једно *ми*, али ако се онај њиме размахивао, овај се иза њега шћућурио. Двестапедесетхиљада! Па, може му се веровати, јер само понавља податке из текста за водиче. „Пећина Слободе”, додаје мало касни-

је, јер (у својој наивности? Или је то једноставно глупост?) ћутање објашњава као знак интересовања, „је најлепша и најпосећенија пећина у Словачкој.” Погледа лаковерно твог суседа, какав је то на њега оставило утисак. Неприметан, али Фери се тиме не да збунити. „Богатством и бојама капљи превазилази све познатије европске пећине. Цео комплекс пећина је дуг чак дванаест километара.”

Фери, очито, у ове реченице уноси неку ужурбану неодложност, као да говори о дубоком личном доживљају. Дванаест километара! Кад то изговори, човек скоро да ногама наслађује сваки метар. Као да их је све прошао босоног, са врећом цемента на леђима. „Змајева ледена пећина је најстарија ледена пећина у средњој Европи. Позната је била већ у тринаестом веку.”

„Занимљиво”, рече одједном младић и стави Фери руку на раме. То је, кад је овако гледаш, здрава, чврста, препланула рука. „А сада нас оставите мало саме, желимо да попричамо”, и опет је ту она пауза, она његова, „о приватним стварима!” Онда већ само ћутке чека, и не мора чекати дуго: Фери одмах несигурно устане (дуже суседову руку на рамену као тешко бреме, док сама не склизне), сав смушен рече: „Довиђења”, и одлази.

Посматрајмо га, зашто не: па тако и корача, сада, кад је већ мало даље, полако и извођачки, као да корача за некога, пред неким.. Још и с леђа је леп, али у густој коси као да има једну коврцу више. Не знаш како да је назовеш; најзад ти можда да, али ја не. На тренутак, приликом тог њихања у ходу, чини се да жели да сазри у чаробну жену. Наравно, то није истина: одакле у мени толико жучи?

„То нам стварно није било потребно”, рече твој сусед и махне главом према Фери, „овај интермецо. Узалудно губљење времена, мог и вашег?” Интермецо дакле! Види, види, какав интелектуалац! Падне ти на ум, али само крајичком мисли, да би то Фери био добар надимак. Истовремено први пут и одмах веома оштро будеш свестан да на столу стоје две чашице вотке од пола деци; ко зна откад.

„Мени до времена није стало”, кажеш разметљиво, „сада већ. Овде ионако нема шта да се ради. Радије попијмо. Живели.” Говориш то само тако насумице, безобразно, без наде, али младић зачудо одмах ухвати чашицу. „Ех”, каже и то је такво дубоко ех иза којег може да се крије било шта, и вишак стомачне киселине. Обојица гуцнете, један насупрот другог као у огледалу. Он, бар се тако чини, пије са већим апетитом, и због тога га на тренутак волиш. Интермецо! поново ти севне кроз главу.

„Немојте мислити”, рече младић и стави чашицу прилично далеко, као да се плаши да ће му упасти у реч, „знамо и о вама, како да не. Само то је друго поглавље. Сада нам је стало до вашег

пријатеља, Хрушковича, и без околишања ћу вам рећи шта о њему желимо да знамо: све. А без околишавања вам кажем, немојте ни покушавати неке трикове, јер ни не слутите шта већ све знамо.”

То је некакав нервозни говор, помало се већ стидиш због свог суседа. А помало ти је, наравно, и смешно.

„Јасна ствар”, кажеш и сигурности ради скријеш усне иза чашице. „Желите знати све, јер све већ знате.”

Али више се није савладао. Не рече ништа, за тренутак, само гледа постранце, у шуму. Можда је љубитељ природе. Има и таквих. Ваздух је сад, пре мрака, бистар. Захладнело је. Група је већ отишла. Кроз отворена врата ресторана угледаш Ферин црвени џемпер.

„Још једном”, кажеш келнеру, „и неке цигарете са филтером.” Сусед вас не примећује, а можда се само тако прави.

„Направио је озбиљну грешку”, рече одједном, и тако престанеш да пратиш келнера који скупља последње столњаке, и поново се окренеш према њему. „Веома озбиљну грешку, али можда још може да се исправи. Док није касно.”

Пажљиво му климнеш и чекаш, али чекаш узалуд. У духу се смешиш, и кладимо се да ћу погодити шта мислиш: Направити грешку, то тако личи на Карчија. А кад већ грешку, онда одмах озбиљну. То је сав он! Цео његов живот је једна велика грешка.

„Спотакнуо се”, понавља младић и погледа те с новом надом, „ружно.” Да, то је Карчи, по томе га познајеш. Сто, хиљаду других ће се спотаћи лепо. Карчи? Гледај га само!

„Па знате ви о чему се ради.” И још увек те тако гледа... скоро молећиво. Не рекнеш ни да, ни не. „Овде вас је посетио.” Опет не пита гласом, само очима. Требало би нешто рећи, слегнеш дакле раменима. „Већ сам вам рекао.” Не зазвучи то баш убедљиво, а тако си хтео. Без речи узмеш од келнера чашице и цигарете. То су Олимпије. Бедне цигарете, али ваљда ће да послуже сврси. Другу чашицу ставиш само онако неодређено на средину стола, поред пепеларе.

„Ако будете још нешто хтели”, рече ти конобар, „уђите унутра. Овде више не послужујемо.” И оде. Твој сусед погледа на сат.

„Станујете тамо право?” пита. „Где?” Покажеш главом према брвнари. „Можемо ићи да тамо погледамо?”

„Можемо”, и пружиш му кутију, „само да платим. Запалите дотле. Ја сам само пригодни пушач, уз пиће... Одмах идемо.”

„Не треба”, рече и стварно узме цигарету, однекуд чак извуче упаљач. „Овде дакле није, кажете? А куда је ишао?” Отпухне дим и радознало те погледа. „Чујте, све то нема смисла. У овој, да тако кажем, интимној средини...” Одмах покаже и руком која је то средина, али тај гест је у својој растегљивости помало неодређен,

и тако ниси сасвим сигуран да ли говори о простору између три околне планине, или о простору између планинарске куће и брвнара. „Не може овде ништа да се прећути. Довољно је рецимо кад питам оног вашег водича, поставим му два-три питања...” Учтиво му климаш: наравно, то је страшно једноставно. У оваквој интимној средини.

„Некако сте ми познати”, кажеш најзад. „Нисмо се већ негде видели? Таква братиславска фаца, онекуд вас се сећам.” А ово ценим, тај детаљ, тај такорећи генијални безобразлук. „Нисте ли се играле у парку на Јакубовом тргу?” Устанеш. „Хајде да седнемо унутра, овде је већ хладно.”

Небо је још светло, али да је више времена нашао би на њему прву звезду. Идеш напред и у рукама носиш чашице. Младић ти отвори врата, сачека и поново их за тобом затвори. Изгледа да је у њему дошло до неке промене.

„Па добро”, говори и осврће се по ресторану. Није то ни ресторан. Више планинарски дом. На столовима су бели столњаци, зидови су дрвени. Најзад, коме је до тога стало: мени не, ни теби, њему уопште не. Ионако ће сваки од нас запамтити нешто друго. Климањем главом поздрављаш пријатеље из Планинарске службе. Поред барског шанка седе немачки туристи; можда и није барски, али шанк сигурно јесте. Вас двојица седате у ћошак.

„Добро”, понавља твој сусед, још једно два пута се промешкољи на столици и онда већ посматра, „рецимо да није био овде, да ви ништа не знате, и тако даље. Погледајмо ствар овако: рецимо да је ваш пријатељ нешто украо, открили су га и жели да се сакрије. Где би ишао? По вама?”

„Шта је украо?” питаш се. Да ли би Карчи узео нешто вредно? Па, успеш то да замислиш, али једва. Са великим напором. А оно што би било вредно за Карчија, тешко да би имало вредност за друге.

„Било шта. То није битно.” Младић не размишљајући извуче из кутије следећу цигарету, притисне је међу прстима и упали.

„Али битно је”, кажеш и истовремено благо одмахнеш главом, јер је пред врата стало Пиле и очима лута између столова. „Као прво, Хрушкович не краде, нормално, тако да би то морало да буде нешто посебно. И као друго, ако би украо на пример слику, вероватно би с њом ишао на друго место него кад би украо ауто.”

Још увек посматраш Пиле, и тако ни не приметиш да су се на столу појавиле нове чашице, или су то можда оне исте, само сада већ пуне. Ти их ниси поручивао, морао их је дакле поручити сусед. Овакав развој те обрадује.

„Па добро”, каже младић и гурне чашицу по столу тако жестоко да су се на столњаку појавили набори, „рецимо да то није био

добар пример. Крао – није крао, то није битно, једноставно хоће да се сакрије. Где ће да иде?”

„Пред киме” и стрпљиво му се насмешиш, „хоће да се сакрије?”

„Хоће да се сакрије, једноставно”, каже твој сабеседник већ помало раздражен. Јесте раздражен, то знам, али размишљам по чему ћеш то закључити. По гласу сигурно не, стално говори тихо, као да у наручју држи уснуло дете. Шапуће узалуд, јер и кад би дете спавало, већ одавно би га пробудили Немци који певају плавим ошишаним гласовима. Очито ће у планинарском дому ноћити.

„Пффф”, слегнеш раменима и отпијеш вотке. „Немам појма.”

„Онда ништа.” Сусед то говори некако чак већ тужно, самилосно, а међу речима само тако безвољно и незаинтересовано саспе у се целу чашицу. „Мислио сам да ћете ваљда хтети да му помогнете, Хрушковичу, пре но што упадне у велика говна. Кад не, онда не. Ићи ћемо онда на то на тврђи начин. Сада ће то већ да боли. Вас, наравно, не, само нашег, како кажете, одличног пријатеља. Тако сте рекли, зар не?”

„Да”, сложиш се са осмехом, „имате добро памћење. А за Хрушковича се ја не бојим, кад изводи, нека мања лекција му неће нашкодити. Играти се жмурке! То су идеје!” Али не желиш са тим дражењем да идеш у крајност. Обојица сте већ помало припити, али онако на будан начин; то је онај дивни тренутак пијанства кад се човеку чини да је у врхунској форми, а није чак ни у некој већој заблуди. Да, ако вас замишљам: посматрате се преко стола са празним чашицама од пола деци чак са некаквим чистим непријатељским разумевањем, и јасно ти је да ако треба да остане, мораш му нешто сада потурити.

„Има другара у Прагу”, кажеш одједном озбиљно. „Брата од стрица, у ствари. Кад би хтео да се сакрије...”

„Добро измишљено”, рече на то сусед. „У Прагу, јелда? Зашто не одмах у Хебу? Или у Дечину?”

„Он тамо у Прагу свира у симфонијском оркестру, тај брат од стрица. То можда не знате. На кларинету.” Испијеш до дна и одгурнеш столицу. „Моменат, само да скокнем у клозет, одмах се враћам.”

То је ризик, али неизбежан. Рачунаш с тиме да си га заинтересовао. На путу према пулту даш бармену апарат: „Сакриј ми то”, и онда се обратиш келнеру из Лехоте.

„Слушај”, кажеш и сигурности ради га ухватиш за ревер; крајчком ока при томе видиш да те твој саговорник прати погледом, „донеси нам још две вотке”, подигнеш два прста и онда покажеш руком, „тамо за тај сто”, ти гестови би требало да буду и из даљине разумљиви, „и брзо ми још кажи кад иде последњи аутобус. У једанаест? Једанаест и десет? Онда две вотке, добро?”

Онда се већ окренеш, јер с друге стране за рукав те вуче Пиле. Стварно, где је досад била? Обојица смо је заборавили. „Ко је то тамо с тобом?” То је глупо женско питање – или дечје? „Феро каже...” Али за то већ стварно немаш времена. „После, Пиле, после”, кажеш и коначно идеш у клозет да спојиш пријатно са корисним.

Да, ако треба да будем искрен, радио бих говорио о Пилету, о том дивном прождрљивом узрасту кад нам се чини да смо безгранични... То је, наравно, само магла на стаклу, врућ дах, биће од тога тек неколико капљица, а ни провидне неће бити. Али неугодно ми је што та девојка само онако тумара на ивици твоје – или макар и моје – приче, споредна... Ниси са њом ни спавао, знам; писао си ми. Као да је управо то било значајно! Пољубио си је кад ти први пут опрала кошуљу; хтео си у лице, али она је притисла усне. Топло-слане? Каква је то правичност, бити Пиле у твојој, Карчијевој причи, стајати суботом увече у осам, у девет поред шанка у планинском хотелу поред Пећине слободе, одједном сама... Не издржиш дуго у том клозету (тек што поново отвориш врата, као на промаји станеш у струји гласног, себи самом несличног певања), али то је довољно: одмах приметиш... Приметиш? Одмах? Није битно. Све то је већ давно било. Море је велико. Сиднеј такође. Животу, ако тако нешто постоји, једно цело, заједничко, животу смо сви исто значајни. Кад о теби не кажем: тај сезонац из Братиславе, с којим правом келнера зовем сезонац из Лехоте? Само ако то треба да ми се деси; ако стварно треба да се деси... свако приповедање је себично, свака прича повређује. Ко жели да буде правичан, нека ћути. Са том оградом дакле кажем да путем у клозет, у једном тренутку, нагло јасном, видиш да се Феро, који је седео леђима окренут према просторији, на високој столици, окренуо (један Немац, насмејан, забораван, не престаје да га држи око рамена и подсвесно се окренуо и он), а поред њега стоји, замишљено проучавајући цигарету, твој саговорник. Изгледа ти сада, са одстојања и у пригушеној светлости, веома млад; сви смо веома млади у овој старој причи. Феро му нешто говори, пијано, јер очи журе, али не сустижу речи; примети те и рече, веома полако и веома гласно: „Већ иде.” Младић подигне поглед са цигарете, искрено, без устручавања те погледа, можда се чак и насмеши, рече Феру: „Занимљиво”, и крене један корак иза тебе ка столу. Један корак иза тебе! Плаши се ваљда да би могао побећи, или је то само учтивост, до неразликовања слична жаљењу побеђеног?

„Овде вас не воле много”, рече и баци још један поглед на колена која су нестала испод столњака, као да постоји неки пропис за складиштење колена испод стола и он се трудио да га поштује, „зар не? Како слушам.”

Слегнеш раменима. „Неки да, неки не. Нормално. Тако треба да буде. Аха, видим да су нам већ донели.” И одмах узмеш чашицу у руку. Сусед те следи.

„Али оних што вас не воле, чини ми се, има више.”

Говори као да је то нека победа. Поново слегнеш раменима.

„Нисам овде дошао да се свиђам. Живели.”

Отпије, али још му то не да мира. Као да су то велике уши за које треба вући.

„Она ваша пријатељица, кажу да је она, како чујем, непунолетна.”

„Кажу.”

„Пазите!” и насмеши се, као да ти даје не сасвим званичан, али добро промишљен савет. „Јашите пажљиво. Нешто такво би вам могло сломити шију.”

„Мени? Зашто мени? То што је непунолетна јесте првенствено њен проблем. Ми остали ћемо већ с тиме некако изаћи на крај.”

„Знате ви шта ја мислим”, узврати сусед и понуди те лично твојим цигаретама. За тренутак размишљаш да ли је у питању обичан безобразлук, или је навикнут да у свакој ситуацији преузима иницијативу, а он ти се за то време с разумевањем смеши. То је позајмљен осмех, осмех са жаоком: сада се смешим, али се могу и уозбиљити. „Знате шта желим рећи. Онај момак код шанка, онај водич, Феро?, тај говори...”

„Ах”, кажеш и сам себе изненадиш, кад онако од срца зевнеш, „шта тај може да говори. Нема богзна какву фантазију и овде је већ четврту годину. Од домаћих га више нико не слуша.” Поново зевнеш, сада већ намерно, и неупадљиво приметиш: „Не тиче ме се, али кад овако посматрам ове Дедероне, мислим да овде у планинском дому нећете добити преноћиште. Ако вам буде потребно, можете спавати код нас у брвнари, на слободном кревету”, насмешиш се, „на Хрушковичевом, тај ће сигурно бити слободан.”

„Не, не”, рече младић брзо и сумњиво те одмери, „ја ћу се снаћи, не брините.” За тренутак ћути и мргоди се на тебе као на несташно дете. „Оно са Хрушковичевим креветом”, проговори напокон, „то је била, наравно, само шала.”

„Наравно.” Насмешиш му се, а у духу размишљаш да ли да на крају, док још можеш, покушаш разуман говор. Почнеш и реченице да састављаш, онакве као што су међу мушкарцима, као: видите, не знам, ко сте, да ли сте стварно из безбедности, или не, заболе ме за то, али из свега тога што сте овде бунцали сам схватио да се Карчи Хрушкович спрема нешто да уради, а ви бисте хтели да га у томе спречите. Па, ако стварно желите нешто да предупредите, морате ми најпре рећи шта по вама тај Хрушкович наме-

рава, а ја ћу вам по најбољој свести и савести или помоћи, или не. Нешто у том духу, али још пре но што завршиш, већ ти је цела идеја смешна: таква будалаштима! То је могло пасти на ум управо Карчију!

А шта за то време твој пријатељ плавушан са зализаном косом? Као да се од тебе заразио, смеши се и он и очито жели нешто да каже, јер је отворио уста, али тог тренутка га прекине глас: „Гучете, гучете?”

Одупреш се и покушаш тај познати глас да отераш нехајношћу, и неки други пут би ти то можда и успело, али данас је Феро попио сувише; осим тога те не гледа, јер мада је под гасом, нема га опет толико да ти се супротстави макар погледом.

„Гугукати, то он зна”, говори сада већ сасвим окренут твоме суседу и истовремено извлачи столицу (овог пута му није потребан толики напор, али ионако се мало затетура). „У томе је он мајстор. Загуче, а девојка, кад је глупа, одмах... Велика фрајерчина.” Смеши се глупо и слатко: ако би ти речи постале опоре, тим осмехом ће се из њих повући. Знао би да одбијеш Фера, а не би морао да подигнеш ни глас, камоли руку, али након кратког размишљања одлучиш да то нећеш урадити, јер ти, макар и овакав, може бити од користи. Радије се правиш да га не видиш да не би морао реаговати.

Глупости, знам сам, саме глупости. Феро има, ако добро памтим, на левој надлактици истетовирану вијугаву муњу? Две поред себе? Њему до тога и није много стало, само се стидео рећи не кад су се други тетовирали. „Гуче?” још увек говори твом сабеседнику. „А да је ожењен, то вам је такође одгугутао? У Братислави? Да има жену? Тиме се није похвалио?”

Нехотице се насмешиш. Ти, а ожењен! Али да, рекао си једном у шали Феру: „Немој да се плашиш, ја ти Пиле нећу одвести, ја сам ожењен.” Да ли си крив што је поверовао? Сада ти се све чини некако забавно; суботње вече у Деменовској долини, напољу је захладнело и на прозоре пада смушена, дементна роса. Певачић Немац код стола преко (да, само Немац може, само Немац зна осећајно да пева песму за марш, песму пуну маршовског осећања, љубави према маршу) има сребрни зуб, или је можда, шта ти знаш, од калаја. Немац! То је управо опасност туђине што је јединствени Ханс, Рајнер или Карл одједном промени у Немца, а против тога не може ни прстом да мрдне. Како би ти било кад би те назвали Словак, а још би мислили да су те добро погодили?

„Не, није се похвалио”, говори твој сусед (да ли је могуће да тек сада?). „Али, истине ради, то ме ни не занима.”

„А кад је та девојка, она глупа, кад је случајно још малолетна? Ни то вас не занима?”

„Напишите пријаву”, рече наш момак и по гласу се познаје да га то стварно не занима, „нека се ствар честито испита. Ја...” уместо реченице само слегне раменима.

Сада је све то већ, барем тако замишљај, некако спорије, развлачи се као плувачка; познајем оне тренутке кад сваки већ има своју тему, своју властиту, негде унутар; сваки има властити осмехчић, метаосмех, паметнији од свих, властити широки гест којим остале гура са белог столњака. Да је однекуд, иза нечијих леђа, изронило Пиле? КДЕ СА ВЗАЛО, ТУ СА ВЗАЛО? „Да ли сам те молила?” рече Феру, а кад јој не посвети пажњу, још га и удари по леђима; то је само такав малени ударчић, лаган као уздах. „Пијане речи? Да ме не развлачиш код стола?” Други ударац је већ гласнији, Феро скочи, као да за тренутак са ударцем резонује. „Ти би већ давно требало да спаваш”, рече преко рамена и у гласу му је нека нестрога строгаћа, строгаћа која себи самој не верује, „колико је сати? Одмах да си у кревету.” Пиле уместо одговора привуче столицу од суседног стола, покушава да је прогура између осталих, најзад седне Феру иза леђа. „Немој да си смешан, молим те.” Као нека дама: Немој да си смешан.

Пратиш их, али одсутно, и твој плави пријатељ се стрпљиво смеши, као да мисли на друго. „Он можда ни није”, рече одједном тихо и треба ти мало времена да схватиш да говори о Карчију, „можда о целој ствари није једноставно до краја размислио, није помислио на последице... Али где то живи?” говори већ са некаквим болом, са потискиваним очајем: ови аматери! „Није то нека дечја игра, а и да јесте, свака игра има нека правила. То се једноставно не може, изговарати се на забуну... да, пардон! Кад једном повучеш фигуру онда је касно да вичеш: Јој, пардон!” Чудно то звучи из његових уста, пардон, као да је та реч неко страно тело које треба испљунути. „Кад неко не зна шта хоће... Не подносим такве људе.” Подигне чашицу а за тренутак гледа како му дрхти рука; испружи је далеко од себе, онда савије у лакту, најзад спусти на сто. Није се напио. „Такви људи не би требало да постоје. На свету би било много мање збрка. Ево ти, узми”, гурне чашицу Пилету, а Феру, који је почео нешто да приговара, рече: „Ти ћути.” Не прича пијано, а опет, оно обраћање са ти... Обрадујеш се. Одмах затим са ти се обрати и теби: „Немој да мислиш, то није проблем, тај твој Хрушквич. Решили смо већ друкчије. Ојојој! Добро, дакле овде није био. Није ту. Нека буде по твојем, што се мене тиче. Ми ћемо га пронаћи, немој да бринеш. То је ситница.” Стално говори тихо, и ако се његовом гласу може веровати, не хвалише се.

„То је она твоја сестра?“ окрене се одједном Феру и посматра Пиле као да га никад није видео. „Пријало?“ пита га.

„Не пијем“, узврати Пиле и стварно: чашица стоји недирнута на ивици стола. То је некаква девојачка представа о верности, кад не може у другом, барем у овоме; јер знам, писао си, како сте у понедељак били заједно да купите нешто у Микулашу, и док сте чекали аутобус, позвао си је у кафану преко пута станице. Тада сте пили клековачу. Ништа то није, само два од пола деци на прљавом пластичном столу, а Пилету од тога остане какав тренутак; за сећање, све у њему зрачи, још и пољски пут који кроз шипражје иза кафане води према касарнама поред реке Вах... Да, боље би било причати о Пилету, а твој комшија о њему и говори.

„Сестра“, каже Фери, „тако бих му једну одаладио, да сам на твојем месту. Кад јој не да мира. Само лупеташ и лупеташ... Одалади га! и готово“, рече са искривљеним, убогаљеним осмехом. „Где то живе?“ говори већ опет теби, тихо, не схватајући. „У каквом свету? Кад би то била моја сестра“, гурне Фера лактом, „кажем кад би то била моја сестра...“

„Остави га“, проговориш, „он је сироче.“ Како сте јефтино сурови! Али у праву си, Фери је сироче већ петнаест година и заборавља да ни Ширли Темпл није довека могла да глуми девојчице.

Стварно, она кафана преко пута станице... зашто ме узнемирава? Позвао си Пиле на клековачу. Можда си јој чак понудио цигарету? Знам да не пушиш, само онако, кад је прилика. Али рецимо, да би то било сасвим у стилу, рецимо да си у изненадном надахнућу купио кутију ментол цигарета? За четрдесет четири круне, у пругастој кутији, до половине зеленој, од половине белој? Видиш, још памтим. А она тамо седи, тихо, озбиљно, неспретно држи цигарету, посматра те, с времена на време свечано повуче, не удахне, брижљиво скупи усне, као да је управо то најважније, онда гласно издахне, снажно, као да нешто испљувава; веома обазриво, али ипак радознано покваси усне у клековачи, и све време мисли: стварно. Сада стварно јесам. Не опажа себе, себе је заборавила; опажа све ствари около, дебелу обрубљену чашицу у којој се прелама светлост, црвену плехану пепељару са кикастом хајдучком главом и натписом Словачка фабрика алкохолних пића и конзерви Липтовски Микулаш, мршаваг бармена у прљавом мантилу, звекет тањира у сали за ручавање на другој страни ходника, црне олајисане даске, полуслепи прозор на стране, допола скривен некаквим дрветом, све те ствари, најпре једну за другом, са радосним дивљењем, а онда све одједном; а ипак тако помисли, помисли овако: Стварно јесам. Не, не помисли, осети. Али пази, немој да уображаваш, јер то што овај тренутак диже, што га уздиже, све је додала

она: искрено телеће интересовање простире се око тих једнозначних, сврховитих предмета (IV категорија ресторана!) некакав ореол, и ако због тога и нису нимало лепши, њој су јединствени. То је љубав.

Да, о Пилету би требало говорити, једино још она има наде. Она још и вас, како тамо седите у том дрвеном бару око стола, гледа са радосним ишчекивањем, ни не љути се, само наизглед што је разматрате као инвентар, што је хватате у грубе руке, што њома радите као длетом, што њома ударате као чекићем, што њома кујете гвожђе док је још вруће, јер на крају крајева говорите о њој, а та тема је занима; поврх свега тај тренутак је посебан и по томе што си тамо ти, што о нечему говориш, тврдоглаво и наметљиво, као да ти је до тога стварно стало, а она тамо може да седи, ћутке, да те посматра: ти си њен нови. Јединствени.

„Познајем такве људе”, каже ти плавушан гласно и при томе посматра Фера, „то су они који за Божић пишу Исусу, а онда су страшно изненађени кад добију говно. Али то им није довољно, разумеш, она поука, већ одмах следећег јутра пиши поново: Драги Исусе, сигурно је дошло до неке грешке, али верујем да је убудуће неће бити. Он мисли кад каже да је свет правичан да негде седи највиши надзорник и пази да... како се зове?, Феро?, да се Феру не би нешто наудило. Не падне му на ум да мрдне дупетом да ће у свету добити само онолико правичности колико се избори... Кад му неко на пример кресне сестру, он неће да прља руке, какви, он ће бити добар и стрпљиво ће сачекати док не дође неки орган и каже: Овако дакле не! Сестре... како се зове? Ферине сестре се овде неће обешчашћивати! Разумеш, њему неће пасти на ум да зашто орган, да то није сестра органа, то је његова сестра, зашто онда не он сам... Не, јер тући се није лепо, а он се тући ни не зна. Сеци ме где сам најтањи ако није тако.”

Феро ћути, с неверицом гледа мало тебе, онда плавушана, јер не може да поверује да човек којег је сматрао за савезника... Али сада већ не може да издржи, ногама привуче столицу дубље под задњицу, десну руку лактом наслони на сто и рашири длан.

„Да пробамо”, каже и још једном бучно привуче столицу, „да, пробамо, ко ће да победи! Заиста! Кад сте сви тако јаки!”

„Да”, викне плавушан весело и лупи Фера по рамену, „да, то је то! Фер плеј!” Окрене се према теби, рука му је још увек на Фериним леђима, али сада га већ само лако потапша, као да показује занимљив експонат: „Зар нисам рекао? То је тачно то! Победа у часном спортском такмичењу! Тачно тај тип! Победи противника, а кад овај одједном извади боксер и лупи га по лабрњи, плачући почне да дозива судију. Фер плеј! Он би, то кажем само као пример, на тебе је надркан што му крешеш сестру, али кад би на пример

знао да некакав твој другар, Хрушкович рецимо, седи тамо у брвнари и чека док не одем, мишлиш да би ми рекао? Он дакле не! То не би било фер! Када би га на пример данас пре подне видео како с тобом прича испред пећине, мислиш да би ми то шапнуо на увце? Никад! Ипак он није неки доушник. Радије ће дозволити да му крешеш сестру, и чекаће док неко не примети како је он пристојан и фер, и не поручи правичност за њега. Он...”

Већ одавно ти је јасно какву игру твој сусед развија, у духу би га за тај маневар и похвалио, али је за твој укус сувише дречав. Само, наравно, пијани Феро вероватно не би неку пастелнију нијансу ни приметио; ко зна чак да ли би и трезан... Добро, оно сироче, то би се још могло и опростити, она псовка, јер се стварно на моменте сам над собом сувише разнежава, али *ко зна*, због тога ти, због тога нам одузимам бодове, због те гордости. Као да је то наша заслуга што имамо осетљивије око за нијансе! А ко је уопште рекао да имамо?

„Коју сестру то овде стално крешете?” пита одједном Пиле јасним гласом. „Чију? Какво је то такмичење? У кресању?” Познајеш тај глас и знаш да је напет до пуцања. „А ти шта их слушаш?” окрене се Фери. „Немаш с ким да попијеш? Немаш овде довољно гостију да ти плате пиће?” Окрене се и за један брзи корак претекне сузе; нећемо их видети. Врата се за њом сама затворе. А напољу каква је Пилету дубока ноћ, како ниско на небу висе звезде – чини јој се да једна, сазрела, само што није пала... Да, од свију вас једино још Пиле има наду, јер једино она још има илузије; ми остали се већ само тврдоглаво држимо својих самообмана.

Ниси пошао за њом. Нико није ишао за њом; младић се кревeљи на нечему што, као, једино он може да схвати; упадљиво се кревeљи, изазивачки се тим осмехом изнад нас уздиже, ти опет покушаваш да погледаш на сат под столом сакривен рукавом, а Феро... Феро је сасвим очито смушен, или се можда тако вртоглаво убрзало време (ниси успео да у тами одгонетнеш бројчаник, видео си само танку казaљку која се путем око шестице испрекидано, скоковима премештала од секунде ка секунди) да ниси стигао ни да приметиш промену ситуације, Феро се, могло би се рећи, кад се при томе не би тако љуљао, претећи уздиже изнад стола, са обе руке стиска наслон столице и од љутње, уздржаване, тако се то може схватити, од љутње промуклим гласом сикће с брадом, као у правом америчком гангстерском филму, истуреном горе: „Реци то још једном! Да ми неко креше сестру! Да је моја сестра курва! Реци то још једном!” Стварно ваљда на тренутак ниси пазио и сада на брзину не знаш да погодиш коме то говори, али младић очито има меко срце и одмах се жури да тој једноставној молби изађе у сусрет.

Слегне раменима, као: кад то тако јако желиш, с осмехом по њему понови: „Твоја сестра је курва”, и радознало му при томе гледа у лице. Ти све то видиш, све понаособ, са велике близине, чак као под лупом: младићеве чисте, празне плаве очи, ногу коју код тих речи неприметно стави на притке укрштене испод дашчаног седала столице, цигарету која заборављена самоубилачки изгара у жљебу тешке зелене пепељаре, широка леђа у црвеној јакни Планинске службе, која се одједном, као да су одгурнута нападом смеха са суседног стола, нађу такорећи међу вама, чак и неког младог Немца у гојзерицама и карираној кошуљи који стоји у пролазу између столова и плахо се обраћа пролазницима са питањем: „Кло”, и опет, кад не добије одговор: „Кло?” Видиш све то, видиш дакле истовремено (демократски, јер ни једно једино од свега то тога не чини ти се значајнијим од другог) како су Фери побелели зглобови изнад прстију којима стиска столицу, побелели од напора кад ту столицу, тешку саму по себи, покушава да подигне изнад главе, а не може, јер је одоздо притиска младићева нога; најзад, исцрпљен од безуспешног труда, стави трбух на наслон и викне: „Твоја сестра је курва! Да знаш! Твоја!”

Сада сте већ сви на ти. Младић одједном, тај покрет ниси ни приметио, скине ногу са гвоздене конструкције, а Фери, збуњен променом тежишта, заједно са столицом се сруши на земљу, до последњег тренутка не схватајући грли наслон. Пада стварно тако полако, или то само твоја алкохолисана чула разлажу неискриван покрет на поједине фазе? Твој сусед почне да се бучно, срећно смеје, као да је то била поента неког доброг штоса, у одушевљењу (или је то можда само страховање да ти нешто не промакне) чак показује на Фери прстом, и заиста, тај приглуп, ужаснут израз на Ферином лицу стварно је смешан, али у теби већ упозоравајући откуцава унутрашњи сат. Како је напољу одједном тама! И густа! Али шта већ можеш да видиш кроз пожутеле завесе? Највише, и да их разгрнеш, само себе, како се са усиљеним осмехом, осмехом-маском, пажљиво дижеш са столице, а она велика табла стакла, с друге стране подлепљена ноћном тамом, као криво огледало ти показује некаквог пијанијег тебе; чкиљи тај ти, другар биртије, на тебе поквареним, завереничким оком... Не можеш дуго издржати његов поглед, и кад би га сам измислио, удариш жустро суседа по рамену, као да желиш за нешто да га похвалиш, за нешто што му је веома успело, промрмљаш: „Моменат” (иза твојих леђа у међувремену се већ тешко усправља Фери и виче, чак ти на потиљак падају капљице пљувачке: „Мислиш да сам пијан? Шта? Ја да сам?”) и кренеш у клозет. Има ту још пукотина, пута се на пример не сећаш, остало ти је само као мрља размазано осећање дивљења над

тима како равно знаш да корачаш, онда је ту одједном рука наслоњена на плочице у писоару, твоја рука, на тој руци црним каишем закопчани часовник а на том часовнику, кад сагнеш главу сасвим близу, још и још, једанаест сати и три минута. Три минута и десет секунди. Поред тебе, одједном будеш тога свестан, поред суседне шкољке стоји Немац у гојзерицама (али како то? Па није могао све време да проведе у клозету?) и плашљиво ти се смеши. „Ихр Фреунд да”, почне и одједном се стидљиво, девојачки закикоће: „тшшшшш...! Три минуте и тридесетпет секунди. Крајње је време; не можеш на брзину да се сетиш: жури ти часовник два минута? Или касни? Брзо очима измериш удаљеност од клозетских врата до врата у ноћ, стигнеш још да приметиш да младић седи окренут леђима и не посвећује ти никакву пажњу, јер... да, јер се, како видиш са истегнутим вратом, пред њим створио круг, Хонзо из Планинске службе, још двојица, не сећаш се којих, и онај ошишани Немац – певач поред шанка, сви тапшу у ритму а у средини круга Феро, го до појаса, изводи неку пантомиму, бесмислени покрети, правилно, на размаке, уз то и броји... сачекати, па оне вежбе ипак... то је ипак вежба за средњошколску омладину, или можда за занатлијску, „За лепшу сутрашњицу” или „У срећнију будућност” се звала ова вежба на спартакијади... Истину да кажем, ово не могу добро да замислим да управо ти и уз то још с врата, из даљине препознаш вежбу, али написао си то, и тако се ја поштено трудим: можда је неко викнуо, неко тамо поред врата, неко ко је устао са столице да би боље видео, викнуо гласно и изненађено: „Јеботе, па тај вежба спартакијаду! Упишаћу се!”

Ниси ишао за њом. Одакле то у теби, та равнодушност? Та гордост? Мислиш да ћеш имати још толико прилика да ти до ове једне није стало? Знам, знам, није било времена, журио си да помогнеш пријатељу, а ја сам последњи који би могао да ти нешто замера; или је била у току партија са младићем и у датом тренутку најбитније ти је било да је не изгубиш? Само, ја ти кажем, такво Пиле је вредније од десет Карчија Хрушковича, ја то ипак морам знати најбоље. Стоји, дозволи, да мало измишљам, за мене сада стоји у сенци брвнаре на супротној страни да је не могу видети, и сиса ментол бомбону туге; растаче се у њој, опорослатка, на све стране као мрља. Нећу да се тиме на силу разнежавам, нека се навикава; само завидим. Али ти ипак ниси отишао само онако, ниси отишао, рецимо, без сакоа, без личне карте? Вратио си се по то, у трку, у журби: „Морам да одем.” Речи нису битне, али си јој барем стиснуо руку, одмах испод рамена, где је најшира. То је такав расејан а срдачан, расејано подстицајан гест, а она уз све то жели да игра увређену, а док схвати да томе није време већ је касно. Кад се

кроз два дана појавиш поред пећине, победнички насмејан, Пиле више тамо неће бити; Феро ју је негде склонио, негде далеко, а, изузетно, о томе зна да ћути. Више је нећеш видети.

А то је у ствари крај. Још, ако желиш, могу с тобом да скокнем доле низ серпентину, лампе те својом светлошћу предају из руке у руку (тешке металне, дрчавих боја стубови и хладно лабораторијско светло овде усред природе су тако стране као кад би одједном упао у друго годишње доба), ноћ је онда још тамнија а већ на половини пута необично јасно, као кад у бесаној ноћи слушах хрпот у грудима човека који лежи у кревету поред тебе, допре до тебе брујање мотора. Хладан ваздух на дну долине претвара се у росу. Аутобус, воз, и тако даље, тамо више нема о чему да се говори; нису у томе људи. (Тамо је у аутобусу, одмах поред врата, онај келнер из Павчине Лехоте, али келнер у нашем себичном приповедању није добио место.) У осам ујутро, након краће рекогноскације терена са ћошка улице, позвониш на нашим вратима и од маме сазнаш све што ти је потребно; и, као све маме, сигурно при томе мало заплаче.

Стари мој, нисам ишао за тобом. Хтео сам, али није било времена, све се самлело веома брзо. Изненада је дошао онај позив за војску, а стицајем околости управо у то време извесна Елена је са родитељима у Бечу чекала имиграциону визу за Сједињене. Немој да мислиш, нисмо се забављали, то пред тобом не бих сакрио, нисам био у њу ни тајно заљубљен, једноставно ми је одједном било жао што је више нећу видети, јер кад је телефонирала, плакала је; није то битно. Полицајци на пасошком тада су још били љубазни, налепницу су давали и на чекање, и тако сам јој рекао... али то је стара прича, одавно све то знаш од маме. Узгред, са Еленом се нисам срео, некако смо се на том Südbahnhof-у мимоишли, или су се родитељи плашили да ћу је мамити у домовину, и нису је пустили. Богами нисам планирао да шмугнем, само кад сам три сата седео на клупи пред том станицом...

Не, нисам ишао за тобом. Узми то тако да је уместо мене ишао да се опрости онај млади безбедњак, или можда припадник војне контрашпијунаже – немам појма ко се у ствари бави дезертерима. Да сам га за тобом послао уместо дугог објашњавања: ако будућност припада њему, *њима*, то значи да нама више никаква није преостала. Прати прозоре на школи на којој би требало да студираш! Знаш, нећеш да се бакнеш с њима, нећеш да им даш шансу; али кад сам онако седео на тој клупи, одједном ми се учинило да је то за цео дуги живот помало мало. Био сам надкркан што њима треба да оставим да ми га преодређују. Ти не?

Поздрави, ако тамо још некада одеш, од мене Пећину слободе. Знаш како си се спрдао са тим именом, али данас се на власти тој кожи уверавам шта се иза њега крије: слободе можеш имати колико хоћеш, али то је слобода пећине, а светлост света за тебе ће светлети само тамо где си је видео последњи пут. Док ће се очи ње сећати, пећина ће за њих остати једна велика тама. Слобода пећине! Морам да заборављам. То је моментално задатак број један. Зато сам и после дуге три године сео за ово писмо, јер како могу заборавити нешто што ми се још није догодило? Сада се то већ догодило, коначно, а извини ако не сасвим тако као теби; за оног који хоће да заборави то је свеједно. Нећу ти више писати, ништа заједничко нама двојици неће се више догодити и нећу да се због мене бакћеш с младим успешним мушкарцима. Кроз пар година биће од мене Аустралијанац, надам се. А најсмешније је да су и о томе у крајњем исходу одлучили они. Нема бежања. Једина која још има наде, можда, јесте Пиле; али докад?

Твој Чарли

Превео са словачког

Михал Харџањ